

## การศึกษาระหว่างประเทศ: เสาหลักของการพัฒนาประชาคมอาเซียน

### International Education: The Pillar of ASEAN Community Development

ธงชัย สมบูรณ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

#### บทคัดย่อ

การพัฒนาประชาคมอาเซียนในทุก ๆ มิติถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงอยู่และการเป็นอยู่แห่งความเป็นประชาคม มิติหนึ่งที่จะต้องได้รับความสนใจเป็นพิเศษ คือ มิติทางการศึกษา ซึ่งการศึกษาระหว่างประเทศจะเป็นเสาหลักในการพัฒนาได้เป็นอย่างดี ศาสตร์นี้มีฐานคติในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ รวมทั้งการเมืองการปกครอง อนึ่ง “สุดเลิศ” (SUD-LERT) จะเป็นอีกหนึ่งหนทางอันศักดิ์สิทธิ์ในการพัฒนาประชาคมอาเซียนให้มีความสงบสุขสถาพรและยั่งยืนตลอดไป

คำสำคัญ: การศึกษาระหว่างประเทศ, เสาหลัก, “สุดเลิศ”

#### Abstract

ASEAN community development in every dimension is very important for each nation's existence and beings. In the global perspective, international education also plays a major role for ASEAN community development. It deeply focuses on international understanding in the socio-cultural, economic and political spheres. As concerned, “SUD-LERT” is one sacred path of ASEAN community development revealed for the total peace and sustainability.

Keywords: International Education, The Pillar, “SUD-LERT”

#### 1. บทนำ

เป็นปกติวิสัยของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันย่อมสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมา สิ่งนี้เรียกว่า ระเบียบทางสังคม (Social Orders) หรือบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) รวมทั้งการถ่ายทอดและการขัดเกลาทางสังคม โดยการส่งผ่านกระบวนการทางการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น ถือว่าเป็นหนทางอันศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถทำให้ผู้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตลอดจนการดำรงรักษาไว้ ซึ่งอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชน สังคม และรัฐชาติในที่สุด

#### 2. สายรากแห่งศาสตร์: ภาพฉายเชิงพัฒนาการ

การศึกษาระหว่างประเทศมีพัฒนาการมาจากการศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Education) ซึ่งต่อมาได้พัฒนาจนเป็นศาสตร์ที่เรียกว่า พัฒนศาสตร์ (Development Science หรือ Development Education) ซึ่งท้ายสุดได้รับการพัฒนาเป็นการศึกษาระหว่างประเทศ โดยศาสตร์นี้จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา

วัฒนธรรม และการศึกษาในระหว่างบุคคลและกลุ่มชนต่าง ๆ ในสังคม ตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป ซึ่งถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อประโยชน์ร่วมกันและการสร้างความเข้าใจระหว่างชาติ การศึกษาระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนระหว่างชาติ (International Pedagogy) ซึ่งเป็นการศึกษาถึงการเรียนการสอนในระบบสังคมพหุวัฒนธรรม เช่น โรงเรียนนานาชาติ (International School) เป็นต้น ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับบริบทพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของชนกลุ่มน้อย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดบรรทัดฐานกลของการเรียนการสอน

2. การศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของสถาบันทางการศึกษาระหว่างประเทศ (Study of the work of International Education Institutions) ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะที่ 1 แต่มีความสัมพันธ์ทางการวางแผนนโยบายการศึกษาเป็นหลัก รวมทั้งการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลต่อการพัฒนาประเทศภายหลัง

สรุปได้ว่า การศึกษานานาชาติหรือการศึกษาระหว่างประเทศเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของแต่ละประเทศ การศึกษาถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่บริบทพื้นฐานอื่น ๆ เพื่อมาประกอบการตัดสินใจในการวางแผนกำหนดนโยบายแก่ประเทศของตนเอง นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและตามอัธยาศัย รวมทั้งยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ทางการศึกษาอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ

### 3. การศึกษาระหว่างประเทศ: จุดมุ่งหมายเพื่อการส่งผ่าน

เป็นที่ทราบกันดีพอสมควรแล้วว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 เป็นต้นมา สหประชาชาติ (United Nations) พยายามแสวงหากระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้สังคมโลกเกิดสภาวะสันติสุขหรือสภาพที่จะสร้างความเข้าใจดีระหว่างชาติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยพยายามยึดหลักแห่งการ “ลดความต่าง สร้างความเหมือน” ให้เกิดขึ้นในแต่ละภูมิภาคของโลก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นอาจจะมีปัญหาอุปสรรคบางอย่าง บางประการ ในบางประเทศที่ไม่สามารถทำให้เข้าถึงความจริงสูงสุดแห่งปณิธานนี้ได้ ซึ่งอาจจะมาจากปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติ รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาระหว่างประเทศมีจุดมุ่งหมายหลักและจุดมุ่งหมายรอง ดังนี้

1. ส่งเสริมความเข้าใจการศึกษาของตนเองมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการตระหนักถึงความเป็นมนุษยชาติ
2. ส่งเสริมความเข้าใจ ส่งเสริมความรับผิดชอบ อันจะก่อให้เกิดความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมโลก
3. ส่งเสริมให้เกิดสมรรถนะเศรษฐกิจระหว่างชาติ
4. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษยชาติ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างของลัทธิทางการเมือง ซึ่งสิ่งนี้หมายถึง ความร่วมมือระหว่างประเทศการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
5. ส่งเสริมภูมิปัญญาของมนุษยชาติ
6. ส่งเสริมมุมมองที่ดีของมนุษยชาติระหว่างชาติที่อยู่ร่วมกัน

#### 4. ความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ: เสาหลักของการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาคม

ถึงแม้ว่าสังคมจะมีความแตกต่างกันไปในบริบทต่าง ๆ แต่โดยภาพรวมแล้วสังคมต่าง ๆ ต่างพยายามหาความสอดคล้องของความแตกต่าง ให้มีสถานะกลมกลืนมากที่สุดดังจะเห็นได้จากความหลากหลายทางวัฒนธรรม แห่งชุมชน แห่งรัฐ และแห่งภูมิภาค ถึงแม้ว่าผู้คนอาเซียน จะมีอัตลักษณ์ที่ค่อนข้างแตกต่างกันบ้าง แต่การสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างชาติต้องถือว่า เป็นสรวง (Essence) ในทุกองค์ประกอบของการดำเนินงานทางการศึกษา ซึ่งสามารถกระทำได้ ดังนี้

1. มีการศึกษาวัฒนธรรมวิถี อัตลักษณ์ของวิถีอาเซียนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะนโยบายการศึกษาในระดับชาติ (National Policy) ของทุกประเทศที่ต้องมีการกำหนดหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับอารยวิถีของทุกประเทศ มากขึ้น การเรียนการสอนเน้นการสร้าง ความเข้าใจอันดีโดยยกตัวอย่างความขัดแย้งในทุกระดับเพื่อการอภิปราย ในการหาข้อเอนแะ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ถกแถลงปัญหาเพื่อสร้างปัญญาให้กับผู้เรียน การสร้าง สถานการณ์จำลองของแต่ละประเทศ ส่วนการวัดผลทางการเรียนรู้นั้น ประเมินจากการทำกิจกรรมร่วมของผู้เรียน หรือจากแบบวัดความรู้ต่าง ๆ

2. สร้างกระแสเศรษฐกิจอาเซียน รวมทั้งพยายามสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์จุดแข็งทางด้านเศรษฐกิจที่สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เศรษฐกิจโลกได้

3. หลักสูตรทุกประเทศในประชาคมอาเซียนต้องมีการศึกษาการไหลบ่าของวัฒนธรรมอื่นด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้น ในทุกระดับวิชาของทุกประเทศต้องมีการผสมผสานวัฒนธรรมอื่น อย่างถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้เกิด “ความทันสมัย” กล่าวคือ พยายามเข้าใจว่า “ที่อื่นเขาทำอะไรกันบ้าง (How others do else where?)” แต่อย่างไรก็ตาม ผู้สอนต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักจรโลงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ให้มีการแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

4. ระบบการศึกษาของทุกประเทศต้องมีหลักสูตรเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับสันติศึกษา (Peace Education / Peace Studies) เน้นการลดความขัดแย้งในทุกระดับ รวมทั้งความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง การเรียนการสอนอาจจะ นำเสนอภาพวิถีทัศน์ที่เกี่ยวกับการก่อความรุนแรงในแต่ละประเทศให้ศึกษา นอกจากนี้ ทุกระดับวิชาอื่น ๆ จะต้องมีการผสมผสานศาสตร์รวมทั้งผนวกรวมความเป็นตะวันออก (Orientalism) ไว้ในหลักสูตรทุกระดับด้วย

5. ถึงแม้ว่าอัตลักษณ์แห่งประเทศของประชาคมอาเซียนจะมีความแตกต่างกันทางด้านสภาพสังคม สภาพ การเมือง และสภาพทางวัฒนธรรม แต่การส่งเสริมให้ผู้คนอาเซียนได้เรียนรู้และศรัทธาในความต่างนี้ ย่อมนำมา ซึ่งการพัฒนาได้อย่างดี และจะสอดคล้องกับคำขวัญของประชาคมอาเซียนที่ว่า “One Vision, One Community and One Identity” ฉะนั้น ทุกระดับวิชาต้องมีการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพสังคม สภาพ การเมือง และสภาพทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศให้มากกว่าเดิม จะทำให้ประชาคมอาเซียนมีความเข้มแข็งขึ้น ในทุก ๆ มิติด้วย

ฐานคติของการศึกษาระหว่างประเทศโดยการส่งผ่านการสร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน การใจในความแตกต่างทุกมิติจะทำให้เกิดความผูกพัน ความสามัคคี ความเป็นหนึ่งเดียว (Oneness) มากขึ้น และท้ายสุดจะเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประชาคมอาเซียนให้สถาพรและยั่งยืนได้เป็นอย่างดี

## 5. ผู้คนอาเซียน: ความเป็น “สุดเลิศ” (SUD-LERT) ที่ต้องพัฒนา

ทุกชาติ ทุกภาษา ทุกกลุ่มชนของมนุษย์นั้น ย่อมมีการสร้างฐานคติในการเข้าถึงความจริงสูงสุด (Metaphysics) เหมือนกัน โดยมุ่งหวังที่จะให้บรรลุสิ่งต่าง ๆ ที่ตั้งปณิธานไว้เพื่อที่จะกระทำร่วมกัน โดยภาพรวมของสังคมตะวันออกนั้น ฐานคติแห่งปรัชญาที่ยึดถือส่วนมากจะเป็นข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนเป็นหลัก ประเทศอาเซียนส่วนมากเป็นสังคมที่เรียบง่ายและสงบสุข ถึงแม้ว่าจะมีข้อขัดแย้งกันบ้างก็ตาม แต่โดยภาพรวมอาเซียนเป็นครอบครัวที่อบอุ่นและมีความสุขอย่างยิ่ง เพราะคุณค่าของปรัชญาทางตะวันออกทุกลัทธิ ทุกความเชื่อต่างส่งเสริมให้ผู้คนเข้าใจและเข้าถึงความจริงในเรื่องของความดำรงอยู่ (Existence) และการเป็นอยู่ (Being) ได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้คนอาเซียนจะต้องมีการพัฒนาความเป็น “สุดเลิศ” (SUD-LERT) ซึ่งผู้เขียนมองว่าควรจะมีลักษณะ ดังนี้

1. *Sincerity (ความจริงใจ)* ซึ่งผู้เขียนมองว่า ผู้คนในอาเซียนต้องมีความจริงใจกันก่อน จากการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ทั้งใหม่และเก่า จะเห็นได้ว่า แต่ละประเทศไม่ได้มีความจริงใจกันอย่างแท้จริง ยังมีความเป็น “อริ” ในทุก ๆ มิติ บางประเทศยอมรับกันเฉพาะด้านสื่อว่ามีมิตรภาพ ภารตภาพ และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน แต่ในแนวปฏิบัติหาเป็นเช่นนั้นไม่ ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำในเรื่องของการทะเลาะเบาะแว้ง ตามเขตชายแดนของแต่ละประเทศ

2. *Unity (ความเป็นหนึ่งเดียว)* ซึ่งประชาคมอาเซียนจะต้องตระหนักและพยายามลดความต่างหรือหยิบยื่นความเป็นอื่น (The Otherness) ให้น้อยที่สุด ความเป็นหนึ่งเดียวจะทำให้ประชาคมอาเซียนสามารถยืนหยัดได้และมีโอกาสพัฒนาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3. *Democracy (ความเป็นประชาธิปไตย)* ยังมีอีกหลายประเทศในประชาคมอาเซียนที่มีในระบบ / ระบบอบ ปกครองที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศสังคมนิยม ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาประเทศค่อนข้างแตกต่างไปจากประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นหนทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น เห็นจะเป็นประชาธิปไตยให้ปลูกฝังลงไปให้เป็นรากเหง้าของการปกครอง เพราะประชาธิปไตยมีรากศัพท์มาจาก Demos ซึ่งหมายถึงประชาชน ฉะนั้นถ้าประเทศที่เป็นสังคมนิยมปล่อยให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกต่อการพัฒนาของตนเองย่อมจะเป็นสิ่งที่ดีกว่า

4. *Language (ภาษา)* เพราะภาษามีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก มนุษย์ทุกคนเผ่าต่างต้องมีภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อทำให้ผู้อื่นเข้าใจในความคิดของตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ ภาษายังสะท้อนถึงความเจริญทางวัฒนธรรมของชนเผ่าได้อย่างชัดเจน ผู้คนอาเซียน จำเป็นต้องมีการเรียนรู้และสามารถสื่อสารได้มากกว่าหนึ่งภาษา เพื่อความถูกต้องและความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ อันจะนำมาถึงความสันติสุขได้อย่างงดงาม

5. *Ethics (จริยธรรม)* แม้ว่าความเจริญทางวัตถุ (Materialism) ต่าง ๆ จะคืบคลานเข้ามาให้ผู้คนอาเซียนได้สัมผัสและไม่สามารถปฏิเสธได้ กระแสเหล่านี้อาจส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อจริยธรรมของผู้คนมากขึ้น ฉะนั้นร่องรอยแห่งคุณธรรมและจริยธรรมทางตะวันออกจะต้องได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน การลดการปะทะความรุนแรงเชิงโครงสร้างทั้งในระดับชุมชน รัฐ และภูมิภาคก็อาจจะก่อให้เกิดจริยธรรมและคุณธรรมที่ต้งามมากขึ้น

6. *Research (การค้นคว้า)* ผู้คนอาเซียนจะต้องมีการศึกษาค้นคว้ามากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะเท่าที่ผ่านมา ผู้คนอาเซียนมีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียนค่อนข้างน้อยกว่าคนยุโรปหรือคนอเมริกัน ฉะนั้นการไหลบ่าของ ข้อความรู้ใหม่ (New Paradigm of Knowledge) ทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้จำเป็นที่ ผู้คนจะต้อง “ทัน” ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ และรักในการแสวงหาข้อความรู้เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้คนอาเซียน ก็ต้องไม่ลืมการอนุรักษ์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นหรือความรู้พื้นบ้านแห่งสังคมตน

7. *Technology (เทคโนโลยี)* คุณลักษณะที่ชัดเจนอีกประการหนึ่งของผู้คนอาเซียนจะต้องเข้าถึงและ สามารถใช้เทคโนโลยีได้ ซึ่งอาจจะเป็นเทคโนโลยีพื้นฐานทางด้านเกษตรกรรมซึ่งสอดคล้องความเป็นประเทศ เกษตรกรรมในภาพรวมของประเทศไทยในอาเซียน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้คนอาเซียนต้องมีโอกาสเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้วย หรือแม้เทคโนโลยีร่วมสมัยก็จะทำให้ผู้คนในอาเซียนสามารถใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสังคมเทคโนโลยี สารสนเทศได้อย่างเป็นปกติ

## 6. บทสรุป

จากภาพฉายดังกล่าว ถ้าภาคหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสถานศึกษาต่าง ๆ พยายามที่จะ เข้าใจและเข้าถึงใน “ความเป็นอาเซียน” จำเป็นต้องมีการปรับฐานคติเก่าไปสู่ฐานคติใหม่เพื่อสร้างความเป็น “สุดเลิศ” (SUD-LERT) แล้วนำการศึกษาระหว่างประเทศขึ้นมาพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบและมีการเรียนอย่าง จริงจังในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับอุดมศึกษา ผู้เขียนเชื่อว่าสังคมอาเซียนย่อมนำมาซึ่งความ แข็งแกร่งในทุก ๆ มิติ และก่อให้เกิดสันติสุขแห่งภูมิภาค ท้ายสุดสันติภาพของสังคมโลกก็เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

## 7. เอกสารอ้างอิง

ธงชัย สมบูรณ์. (2544). *การศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษานานาชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Aggarwal, J.C. (2001). *Theory and Principles of Education*. New Dehli: Sterling Publishers Pvt. Ltd.

Hans, N. (1994). *Comparative Education*. New Dehli: Taj Press.

Somboon, T. “Multicultural Understanding: How Does Education Help?”. *วารสารมหาวิทยาลัย รามคำแหง* 20, 2 (กรกฎาคม 2546), 46-71.